

Ks. Wojśław Czupryński
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Portale społecznościowe jako środowisko wychowawcze

Słowa kluczowe: portale społecznościowe, środowisko wychowawcze, zachowania dewiacyjne, profilaktyka w rodzinie.

Keywords: social networks, environment education, deviant behavior, prevention in family.

Schlüsselworte: soziale Netzwerke, Bildungsumfeld, dysfunktionale Handlung, Prävention in der Familie.

Intensywny rozwój technologii informacyjnej w ostatnich dziesięcioleciach i powstanie globalnej sieci internetowej w istotny sposób zmieniło sposób komunikowania się całej populacji ludzkiej. Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że współczesna technologia łącznościowa „jak rzeka stara się wypełnić każdy fragment naszego życia”¹. Kształtując nowy model komunikowania się, zmieniając języki, określając sposoby myślenia całych społeczności, w znaczący sposób modyfikuje także relacje międzyludzkie². Współczesna kultura w istotny sposób jest budowana na poziomie cyberprzestrzeni. Wielu użytkowników Internetu nie wyobraża sobie funkcjonowania w świecie bez dostępu do sieci. Marcin Ożóg stwierdza wprost: „Otaczająca rzeczywistość w ciągu minionych kilkudziesięciu lat uległa tak daleko idącym przeobrażeniom, iż nie sposób obecnie udzielić jednoznacznej odpowiedzi na proste, wydawać by się mogło, pytanie – jaki jest naturalny świat człowieka?”³. Wymownym w tym kontekście

Adres/Adresse/Anschrift: ks. dr Wojśław Czupryński, Katedra Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, czuwoj@wp.pl.

¹ J. Doróżko, *Budujemy e-szkolę. Krótki przegląd możliwości*, w: B. Boryczka (red.), *E-learning wyzwaniem dla bibliotek: materiały z ogólnopolskiej konferencji, Elbląg 23–24 września 2009 r.*, Warszawa 2009, s. 87.

² E. Gajek, *Edukacja językowa w społeczeństwie informacyjnym*, Warszawa 2008, s. 11.

³ M. Ożóg, *Krytyczny wymiar sztuki interaktywnej*, w: M. Ostrowiecki (red.), *Estetyka wirtualności*, Kraków 2005, s. 87.

przykładem jest sytuacja, która niedawno rozegrała się w niewielkim miasteczku na Warmii. Jak informuje lokalny portal: „13-letnia mieszkanka Ornety wpadła w szal, gdy dowiedziała się, że ma szlaban na zagłądanie do sieci. Router trafił do szafy, a dziewczyna wpadła w szal. Agresję wyładowała na swojej mamie. 13-latka wyzywała mamę, szarpała za włosy oraz uderzyła ją w twarz. Potem złapała za szpadel i próbowała dostać się do ukrytego routera [...] Na miejsce przyjechał policyjny patrol”⁴.

Szczególnym fenomenem w krajobrazie współczesnych technologii internetowych stały się portale społecznościowe. Jak zauważa Sherry Turkle, „kontakty wirtualne najpierw wymyślono po to, by zastąpiły rozmowę twarzą w twarz w kontekstach, w których z jakiegoś względu taka rozmowa jest niepraktyczna”⁵. Dziś coraz większej grupie ludzi towarzyszy przekonanie, że sieć może człowieka chronić przed samotnością⁶. Rozwój Internetu dał początek nowym formom zbiorowości skupiających ludzi o tych samych potrzebach, zasadach i zainteresowaniach. Serwisy społecznościowe stanowią przedmiot wielu dyskusji dotyczących ich zalet, wad, idei, jakie za sobą niosą. Portale stanowią nie tylko narzędzie komunikacji, formę zabawy i spędzania wolnego czasu, ale także źródło wiedzy humanistycznej, społecznej, technicznej.

Na potrzeby niniejszej refleksji warto odwołać się do choćby podstawowej typologii portali społecznościowych, której autorami są Tomasz Bonek i Marta Smaga⁷. Wyróżnić zatem należy serwisy, gdzie internauci zakładają profile w celach towarzyskich i rozrywkowych (Facebook.com, NK.pl); portale służące do dzielenia się krótkimi informacjami z innymi, tzw. mikroblogii (Twitter.com); serwisy, których zawartość tworzą użytkownicy, a wszystkie znajdujące się tam pliki są współdzielone (Youtube.com, Flickr.com, Wrzuta.pl, Wikipedia.com); witryny skupiające profesjonalistów, w których użytkownicy nawiązują kontakty w celach biznesowych (Linkedin.com, Goldenline.pl); portale o określonej tematyce, skupiające osoby związane np. z określonym gatunkiem muzyki lub filmu (MySpace.com); serwisy, w których internauci rekomendują sobie wzajemnie interesujące treści i informacje (Wykop.pl, Digg.com); portale, na których można dzielić się opiniami na temat pracodawców, produktów, sklepów lub usług (Mojpracodawca.pl, Opineo.pl); serwisy dziennikarstwa obywatelskiego, na których swoje artykuły publikują użytkownicy,

⁴ Zob. <http://lidzbarkwarminski.wm.pl/342322,13-latka-wpadla-w-szal-bo-dostala-szlaban-na-internet-W-ruch-poszedl-szpadel.html#axzz44GwZSnwh> (15.03.2016).

⁵ S. Turkle, *Samotni razem*, Kraków 2013, s. 35.

⁶ Ibidem.

⁷ T. Bonek, M. Smaga, *Biznes na Facebooku i nie tylko. Praktyczny poradnik o promocji w mediach społecznościowych*, Warszawa 2013, s. 14–15.

a nie redaktorzy (Wiadomości24.pl)⁸. Zastosowanie tych narzędzi pozwala pokonać barierę odległości przestrzennej oraz umożliwia nieograniczony dostęp do wiedzy⁹.

Na szczególną uwagę zasługuje motyw przemian relacji międzyludzkich, jakie następują w erze globalnej sieci. F. Fukuyama i J. Holtkamp jasno formułują tezę, że wraz z dynamicznym rozwojem technologii informatycznych dokonał się pewnego rodzaju przewrót, powodując, że dziś relacje w rodzinie ulegają osłabieniu, a tradycyjne i wyjątkowe wartości rodzinne są degradowane¹⁰. Swoistą konkurencją dla naturalnego środowiska wychowawczego, jakim jest rodzina stały się relacje budowane w oparciu o Internet. W tej przestrzeni prezentowane i proponowane są określone normy, które kształtują poglądy i życiowe wybory¹¹. Sieć dzięki wykorzystywanym przez siebie kanałom komunikacji, takim jak: komunikatory, czaty czy fora stała się nieodłącznym elementem socjalizacji dzieci i młodzieży¹².

Problematyczne staje się podejście do tych przeobrażeń. Czy przyczyniają się one do osłabienia więzi ludzkich i dezintegrują je? Czy wręcz przeciwnie, stanowią narzędzie dla ich umocnienia i pogłębienia? Zasadniczym motywem niniejszej refleksji jest zatem poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o zmiany w funkcjonowaniu młodego człowieka, jakie w ostatnich latach dokonują się w związku z rozwojem Internetu i jego instrumentów.

Stymulator rozwoju

Portale społecznościowe niewątpliwie są wielkim dobrodziejstwem współczesnego społeczeństwa informacyjnego. Stanowią ogromne źródło wiedzy, narzędzie budowania wspólnoty, stymulator rozwoju umiejętności. Fenomen dynamicznego wzrostu popularności portali społecznościowych jest elementem ogólnej tendencji zastępowania tradycyjnych źródeł wiedzy przez ich współczesne elektroniczne odpowiedniki. Głównym generatorem tego procesu jest wygoda i dostępność. Najszybszym i najtańszym sposobem na zdobycie informacji jest wpisanie poszukiwanego hasła w wyszukiwarce.

⁸ Ibidem.

⁹ T. Trzaskowski, *Społecznościowo! Web 2.0 nowym kierunkiem w edukacji*, http://www.eid.edu.pl/archiwum/2008,1/kwiecien,4/temat,6/spolecznosciowo_web20_nowym_kierunkiem_w_educacji,30.html (9.02.2016).

¹⁰ F. Fukuyama, *Wielki wstrząs: natura ludzka a odbudowa porządku społecznego*, Warszawa 2000, s. 14. J. Holtkamp, *Co ogłupia nasze dzieci? Nowe media jako wyzwanie dla rodziców*, Kraków 2011, s. 22.

¹¹ D. Choroś, *Edukacja medialna a cyberprzestrzeń*, w: J. Bednarek, A. Andrzejewska (red.), *Cyberświat. Możliwości i zagrożenia*, Warszawa 2009, s. 56.

¹² J. Holtkamp, *Co ogłupia nasze dzieci? Nowe media jako wyzwanie dla rodziców*, Kraków 2011, s. 22.

Portale społecznościowe stają się narzędziem wykorzystywanym w procesie nauczania oraz budowania i umacniania wspólnoty. Można wskazać wiele korzyści wynikających z wykorzystania portali społecznościowych w przestrzeni wspólnoty szkolnej lub akademickiej: skupienie działań edukacyjnych na wybranym, ściśle określonym obszarze; budowanie więzi między nauczycielami a uczniami; nauka fundamentalnych postaw społecznych, np. umiejętności pracy w grupie, zaangażowania i pomysłowości¹³.

Dzisiejszy świat, który znamionuje ogromną dynamikę zmian, wymaga od człowieka nieustannego rozwoju, elastyczności i zdobywania nowych umiejętności, by dostosować się do impulsywnie zmieniającego się życia oraz środowiska¹⁴. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż w związku z przekształcaniem się otaczającego nas świata, zmieniają się wymagania wobec ludzi związane z ich kompetencjami i umiejętnościami. Tym samym modyfikacji ulega całościowe podejście do mechanizmu kształcenia¹⁵. Posługiwanie się komputerem i technologiami informatycznymi jest dziś absolutnie podstawową kompetencją¹⁶. Środowiskiem edukacyjnym dla młodzieży stał się Internet. To dzięki sieci młodzi użytkownicy mogą rozwijać różnego rodzaju kwalifikacje, które są potrzebne do życia w społeczeństwie medialnym. Wobec tego portale społecznościowe, jako nieodłączna część sieci globalnej, mogą także stać się stymulatorem rozwoju umiejętności¹⁷.

¹³ Jak zauważa Roman Lorens: „Nauczyciel jako osoba przekazująca wiedzę musi być gotowy na zmianę modelu nauczania. Wszak jego misja ma sens tylko wtedy, gdy jest tam, gdzie jego uczniowie”. Przykładem zastosowania są istniejące profile klasy, bądź grupy, do której należą uczniowie lub studenci zainteresowani określonym przedmiotem nauki. Zob. R. Lorens, *Serwisy społecznościowe – użytecznym narzędziem w procesie edukacji*, <http://www.o.swiata.abc.com.pl/czytaj/-artykul/serwisy-spoecznościowe-pozytecznym-narzedziem-w-procesie-edukacji/2> (8.01.2016).

¹⁴ S. Juszczak, *Rola technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji sytuacji zmiany społecznej*, w: T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), *Media w procesie informacyjno-komunikacyjnym*, Toruń 2008, s. 13.

¹⁵ A. Rybak, *Jak wykorzystywanie multimediów może zmienić środowisko uczenia się?*, w: T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), *Media w procesie informacyjno-komunikacyjnym*, Toruń 2008, s. 145.

¹⁶ B. Siemieniecki, *Przedmiot i zadania mediów w edukacji*, w: B. Siemieniecki (red.), *Pedagogika medialna*, t. 1, Warszawa, 2007, s. 138.

¹⁷ Za przykład takiej witryny może posłużyć Swapit.pl. Serwis rozpoczął swoją działalność w lutym 2013 r. Główną ideą Swapit.pl jest łączenie ludzi z pasją, którzy będą dzielili się swoją wiedzą z innymi użytkownikami nieodpłatnie. Autorzy serwisu zachęcają ekspertów określonych dziedzin, aby dzięki tej wirtualnej społeczności uczyli innych pasjonatów. Swoistym „środkiem płatniczym” jest w takim przypadku wymiana umiejętności. Użytkownicy serwisu oferują szeroki wybór kategorii. Warto także zauważyć, że twórcy platformy nie ograniczyli kontaktów tylko w zakresie internetowych interakcji. Za pośrednictwem Swapit.pl internauci mogą spotykać się w realnym świecie w celu wymiany kompetencji, a następnie ocenić je na stronie portalu. Zob. <http://www.swapit.pl/samouczek> (10.01.2016).

Podobnie funkcjonującą witryną jest portal Skilltrade.org. Projekt ten skupia ludzi o podobnych zamiłowaniach, którzy wymieniają się różnego typu umiejętnościami. Portal ten pozwala odbiorcom poznawać nowych ludzi, a także twórczo spędzać czas. Często w taki sposób integrują się osoby mieszkające blisko siebie i dzielące podobne zainteresowania, <https://skilltrade.org/#/> (12.01.2016).

Nie kwestionując i nie umniejszając w żadnym stopniu pozytywnej roli portali społecznościowych, konieczna jest także systematyczna obserwacja i analiza zagrożeń dla tych, którzy z nich korzystają. Oprócz niewątpliwie pozytywnych aspektów Internet i jego komunikacyjne narzędzia mogą być także generatorem zachowań dewiacyjnych.

Cybernetyczny nałóg

Zjawiskiem, które z biegiem ostatnich lat przybrało ogromną skalę jest uzależnienie od Internetu. Zjawisko uzależnienia od Internetu jest opisywane wieloma terminami, np.: sieciorholizm, internetoholizm, cybernałóg, cyberzależność, uzależnienie komputerowe, infoholizm oraz zaburzenia spowodowane zależnością od Internetu¹⁸. Jak każde uzależnienie, sieciorholizm posiada swoje symptomy. Bohdan Woronowicz wymienia następujące:

- nieodparta potrzeba coraz dłuższego korzystania z sieci, by uzyskać satysfakcję;
- objawy odstawienia w razie zaprzestania korzystania z sieci, takie jak odczucie lęku, obniżenie nastroju, aktywizacja psychoruchowa, nałogowe myślenie na temat tego, co dzieje się w Internecie, wizje senne o sieci, a także poruszanie palcami w sposób analogiczny do pisania na klawiaturze;
- przekraczanie uprzednio zaplanowanego czasu użytkowania Internetu;
- próby ograniczania bądź zaprzestania korzystania z sieci, które zakończyły się niepowodzeniem;
- spadek aktywności społecznej lub zawodowej;
- nieustanne użytkowanie sieci mimo doświadczenia problemów fizycznych, społecznych lub psychologicznych w związku z korzystaniem z Internetu¹⁹.

Mimo występujących objawów, osoby uzależnione od komputera nie zwracają na siebie uwagi tak, jak ludzie uzależnieni od narkotyków²⁰. Rozpoznanie nałogu jest procesem czasochłonnym polegającym na dłuższej obserwacji. Najbardziej narażoną grupą na uzależnienie są internauci korzystający z najmłodszych portali, które w ostatnich latach przeżywają swój intensywny rozwój. Za cieszącą się największą popularnością serwis uznaje się Facebook.com, który dla ogromnej liczby internautów stał się nieodłącznym elementem codziennego

¹⁸ J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, Kraków 2012, s. 93.

¹⁹ B. Woronowicz, *Bez tajemnic o uzależnieniach i ich leczeniu*, Warszawa 2001, s. 192.

²⁰ J. Holtkamp, *Co ogłupia nasze dzieci. Nowe media jako wyzwanie dla rodziców*, Kraków 2010, s. 148.

życia. U osób, które zostały odcięte od Facebooka uwidaczniają się symptomy zespołu abstynenckiego, podobne jak u osób uzależnionych od alkoholu czy papierosów. Jest to m.in. odczucie niepokoju, problemy ze snem i ciągłe myśli o portalu²¹. Neurolodzy wskazują, że Facebook i inne tego typu portale oddziałują na człowieka pobudzając w mózgu układ nagrody²². Nagrodą staje się tu „wchodzenie” na serwis. Ludzie logują się, gdyż liczą, że zastaną na swoim profilu prywatną wiadomość, komentarz lub ciekawy wpis. Takie powtarzające się nagrody, dostarczane w nierównomiernych odstępach czasu posiadają dużą siłę uzależniającą. O podobnym procesie uzależnienia można mówić w przypadku wszystkich portali społecznościowych, które są skierowane na tworzenie więzi oraz grup wirtualnych. Elementem, który sprawia, że ludzie mogą uzależnić się od serwisów jest iluzja przynależenia do grupy. W naturze człowieka jest bowiem pragnienie identyfikacji z określonym środowiskiem ludzi. Ponadto przychyłność innych użytkowników i akceptacja z ich strony powoduje w ludziach wzrost samooceny.

Cyberprzemoc

Innym negatywnym zjawiskiem obecnym na portalach społecznościowych jest agresja elektroniczna, nazywana także cyberprzemocą. Patologię tę definiuje się jako wykorzystywanie Internetu i innych narzędzi elektronicznych w celu wyśmiewania, nękania, prześladowania oraz zastraszania innych osób. Stosować taką przemoc można za pomocą e-maili, krótkich wiadomości tekstowych, portali społecznościowych, blogów i innych witryn internetowych. W Polsce temat agresji elektronicznej wśród młodzieży szczególnie mocno wybrzmiał w związku z aktem samobójczym uczennicy gdańskiego gimnazjum²³.

W sieci prześladowcą może stać się każdy, kto ma w zamiarze poniżenie i szkodzenie innym. Wydaje się, że ta forma agresji jest prowokowana poprzez poczucie internetowej anonimowości, a w konsekwencji pozornej bezkarności. Ten rodzaj prześladowania jest szczególnie dotkliwy z uwagi na skalę i szybkość

²¹ S. Kozak, *Patologiczne formy komunikowania się dzieci i młodzieży w cyberprzestrzeni*, Warszawa 2014, s. 159.

²² Ibidem.

²³ Targnięcie się na własne życie było efektem przemocy, której uczennica doznała ze strony swoich rówieśników. W tej tragedii ważną rolę odegrało nagranie wideo, zarejestrowane za pomocą telefonu komórkowego, na którym widać akt krzywdzenia ofiary. Przypuszcza się, że nastolatka odebrała sobie życie we względu na groźbę udostępnienia zarejestrowanego filmu. Zob. Ł. Wojtasik, *Cyberprzemoc – charakterystyka zjawiska*, w: Ł. Wojtasik (red.), *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół*, Warszawa 2008, s. 7.

rozpowszechniania informacji. Kompromitujące wpisy, filmy i zdjęcia w krótkim czasie mogą być obejrzone przez ogromną grupę użytkowników²⁴.

Ważną i zastanawiającą kwestią są motywy, dla których chuligani internetowi dopuszczają się aktów przemocy. Wśród przyczyn wymienia się: pragnienie zwrócenia na siebie uwagi środowiska, wzmocnienia swojej pozycji, czerpanie swoistego rodzaju radości z krzywdzenia innych, odreagowanie frustracji²⁵. Portale społecznościowe, umożliwiające publikację zdjęć, filmów, postów stały się narzędziem wykorzystywanym w celu obrażania i poniżania innych. Nie dziwi zatem fakt, że osoby posiadające swoje konta na portalach społecznościowych są w większym stopniu narażone na ten proceder²⁶.

Agresja elektroniczna jest zjawiskiem na tyle szerokim i różnorodnym, że podjęto próby jej klasyfikacji. Wskazuje się następujące typy przemocy w sieci²⁷:

– flaming – polega na agresywnym wymienianiu zdań pomiędzy użytkownikami za pomocą publicznych kanałów komunikacji. Jest to internetowy rodzaj kłótni, pozbawionej elementów konstruktywnej dyskusji. Mimo, że wydaje się, iż użytkownicy mają równe szanse, często w tę wojnę są zaangażowane osoby trzecie²⁸;

– prześladowanie – wysyłanie agresywnych i ośmieszających wiadomości do innych internautów. Odbywa się zazwyczaj za pomocą prywatnych narzędzi komunikacji²⁹.

– kradzież tożsamości – polega na włamaniu się na konto ofiary, np. na portalu i podszywaniu się pod nią. Tym samym przestępca często dopuszcza się agresji elektronicznej wobec innych użytkowników, korzystając ze skradzionej osobowości. Ponadto agresor po kradzieży hasła cyberofiary może dowolnie modyfikować jej profil na portalu społecznościowym, umieszczając na nim szkalujące treści³⁰;

– upublicznianie tajemnic (outing) – udostępnianie osobom trzecim prywatnych, intymnych materiałów ofiary, których nielegalnym posiadaczem stał się sprawca;

– śledzenie (cyberstalking) – używanie przez agresora narzędzi elektronicznych w celu śledzenia i nękania ofiary. Ten rodzaj agresji obejmuje także

²⁴ S. Kozak, *Patologie wśród dzieci i młodzieży*, Warszawa 2007, s. 33.

²⁵ A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożeni realnych i wirtualnych*, Warszawa 2014, s. 110.

²⁶ M. Szpunar, *Cyberbullying – nowe technologie jako narzędzia stosowania przemocy psychicznej*, w: J. Mucha (red.), *Nie tylko Internet. Nowe media, przyroda i „technologie społeczne” a praktyki kulturowe*, Kraków 2010, s. 76–87.

²⁷ J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna i cyberbullying*, Kraków 2012, s. 126–128.

²⁸ P.W. Agatston, R.M. Kowalski, S.P. Limber, *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży*, s. 53.

²⁹ *Ibidem*, s. 54.

³⁰ *Ibidem*.

fałszywe oskarżenia, groźby, kradzież tożsamości, a także zbieranie informacji o pokrzywdzonym w celu dręczenia;

– wesołe kłapanięcie (happy slapping) – prowokowanie i atakowanie innych, a następnie rejestrowanie ich reakcji za pomocą aparatu lub kamery oraz upublicznianie tego materiału w sieci;

– poniżenie – jest to stosowanie agresji za pomocą rozpowszechniania w sieci nieprawdziwych materiałów bądź informacji na temat innych. Działania te mogą przyjąć formę fotomontaży lub innych sposobów świadczących nieprawdę;

– wykluczenie – jeden z ważniejszych dla młodzieży przejawów cyberprzemocy. Polega na celowym usunięciu danej osoby z listy kontaktów internetowych bądź całkowitym niedopuszczeniu do niej.

Seksting

Młode osoby posiadające konta na serwisach społecznościowych coraz częściej zamieszczają fotografie i filmy wideo nacechowane erotyką. Działania te w literaturze pedagogicznej nazywane są sekstingiem. Seksting polega na wysyłaniu swoich nagich zdjęć lub filmików za pomocą sieci lub telefonu komórkowego³¹. A. Andrzejewska zauważa, że młodzież wręcz odczuwa presję otoczenia, aby udostępniać takie materiały w Internecie³².

Powodem występowania powyższego zjawiska jest zacieranie się granic prywatności. W dzisiejszym świecie obecna jest moda na dzielenie się wszystkim z innymi³³, a młodzi ludzie nie traktują tego jako coś negatywnego. Pisząc o sekstingu, nie sposób pominąć zjawiska, które obecne jest wśród dorosłych i młodzieży, jakim jest cyberseks. Zjawisko to polega na „nałogowym” korzystaniu ze stron związanych z tematyką seksualną: oglądaniu filmów, zdjęć z materiałami erotycznymi i pornograficznymi, jak również częstym i pozbawionym kontroli prowadzeniu seksualnych rozmów z innymi użytkownikami Internetu. Rozmowom tym często towarzyszy uprawianie masturbacji³⁴. Takim zachowaniom sprzyjają różne witryny służące budowaniu kontaktów towarzysko-społecznych³⁵ oraz narzędzia i kamery internetowe, dzięki nim użytkownicy odczu-

³¹ S. Kozak, *Patologiczne formy komunikowania się dzieci i młodzieży w cyberprzestrzeni*, Warszawa 2014, s. 108.

³² A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożen realnych i wirtualnych*, s. 158.

³³ Ibidem, s. 163.

³⁴ K. Waszyńska, *Uzależnienie od cyberseksu. Problemy diagnostyczne*, w: B. Szmigielska (red.), *Psychologiczne konteksty Internetu*, Kraków 2009, s. 216.

³⁵ P. Carnes, D.L. Delmonico, E. Griffin, J.M. Moriarity, *Cyberseks. Skuteczna walka z uzależnieniem*, Poznań 2010, s. 25.

wają złudne wrażenie uprawiania seksu z kimś innym. Zjawisko cyberseksu jest również obecne wśród osób mających profile na portalach społecznościowych i to właśnie te serwisy stają się miejscem tych dewiacyjnych działań, gdyż są wyposażone w czaty i wideokamery. Powodem, dla którego młodzi internauci dopuszczają się cyberseksu jest fakt, że w rzeczywistości trzeba stanąć twarzą w twarz z drugim człowiekiem. Zatem Internet ułatwia użytkownikom kontakty sprowadzające się do takich aktów.

Trzeba stwierdzić, że media stały się nie tylko głównym źródłem informacji, niezbędnym narzędziem pracy intelektualnej człowieka, czynnikiem likwidującym barierę czasu i przestrzeni w kontaktach międzyludzkich, ale nade wszystko czynnikiem mającym ogromny wpływ na nasz system wartości³⁶. Wobec przedstawionych powyżej zagrożeń uznać także należy, że Internet jest realną i coraz częstszą przyczyną osobistych i społecznych niepowodzeń człowieka.

Profilaktyka w rodzinie

Współczesna rodzina podlega dziś szerokiemu procesowi przeobrażenia, jakie związane jest z rozwojem i coraz większym znaczeniem technologii informacyjnej. Jak zauważa Anna Andrzejewska, aktualnie media stały się niezbędną częścią ludzkiego życia i obecne są prawie w każdym domu. Ponadto środki masowego przekazu coraz bardziej wkraczają w życie wielu rodzin, wpływając na zachowanie ich członków³⁷.

Konsekwencją tego procesu jest osłabienie więzi rodzinnych oraz destabilizacja życia w rodzinnym kręgu. Znaczącą rolę w tym procesie spełniają portale społecznościowe, które zwłaszcza dla młodszych członków rodziny stały się najważniejszym narzędziem komunikacji. Wystarczy zwykła obserwacja rzeczywistości, aby potwierdzić, że współczesna młodzież na użytkowanie tych serwisów poświęca bardzo dużo czasu. Według przeprowadzonych badań w ramach projektu badawczego EU-NET-ADB, zrealizowanych w krajach europejskich, aż 76,8% dziewcząt i 53,6% chłopców korzysta z portali społecznościowych codziennie³⁸. Ponadto 90% badanych deklaruje, że posiada konto przynajmniej na jednym serwisie. Natomiast profile na tego typu platformach społecznościowych posiada 94% dziewcząt i 85% chłopców³⁹. Tym samym młodzi ludzie narażeni są na rezygnację z wielu innych wartościowych form spędzania wolne-

³⁶ R. Pęczkowski, *O edukacji uwag kilka*, w: D. Bis, A. Rynio (red.), *Media w wychowaniu chrześcijańskim*, Lublin 2010, s. 535.

³⁷ A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożeń realnych i wirtualnych*, s. 251.

³⁸ <http://www.saferinternet.pl/images/stories/pdf/raport-eu-net-adb-pl-final.pdf> (19.02.2016).

³⁹ Ibidem.

go czasu. Rodzice zaczynają mieć problemy z nawiązywaniem właściwych relacji z dzieckiem⁴⁰.

Ogromnego znaczenia nabiera zatem profilaktyka oraz prawidłowo funkcjonująca rodzina, zapewniająca bezpieczeństwo i wiedzę w zakresie mediów. Mając na uwadze fakt, że portale społecznościowe posiadają ogromny zasięg oraz wywierają duży wpływ na młodocianych użytkowników, rodzice powinni podjąć odpowiednie działania w sferze edukacji medialnej. Niestety, w zdecydowanej większości przypadków rodzice są mniej zorientowani w sprawach użytkowania Internetu oraz narzędzi komputerowych aniżeli ich dzieci. Pewien rodzaj pomocy mogą stanowić coraz liczniej ukazujące się poradniki dla opiekunów. Niektóre z nich dostępne są także w sieci. Za przykład może posłużyć informator udostępniony przez firmę *McAfee*, która zajmuje się systemami ochrony bezpieczeństwa komputerowego na świecie⁴¹. W powyższym przewodniku zawarte są porady oraz informacje dla rodziców, których wychowankowie posiadają profile na portalach społecznościowych⁴². Opiekun, sięgając do tego opracowania dowie się wiele na temat ryzyka związanego z tymi platformami, a także uzyska wskazówki, jakie kroki należy podjąć, gdy podopieczny stanie się ofiarą działań w sieci. Kolejnym przykładem jest *Przewodnik bezpieczeństwa w Internecie dla rodziców z uwzględnieniem wieku i etapów rozwoju dziecka*, dostępny na stronie „Otwarta Szkoła”⁴³. Zawarto tu dyrektywy w zakresie bezpieczeństwa dla wybranych grup wiekowych dzieci oraz młodzieży, co do których powinni stosować się rodzice⁴⁴. Tylko świadomy rodzic będzie podejmował skuteczne działania w zakresie prewencji. Ważną rolę w procesie poszerzania świadomości w tym obszarze odgrywają także społeczne i medialne kampanie. Głęboki przekaz mają hasła adresowane do rodziców, m.in. *W którym świecie żyje twoje dziecko?*⁴⁵ Ponadto w kampanii akcentowana jest rola rodziców, polegająca przede wszystkim na ustalaniu z dzieckiem i egzekwowaniu reguł korzystania z sieci, dotyczących m.in. form aktywności podejmowanych przez dziecko w Internecie oraz czasu spędzanego w sieci.

Wśród najważniejszych zadań profilaktycznych jest przygotowanie młodzieży do refleksyjnego, krytycznego i selektywnego odbioru treści⁴⁶. Rodzice,

⁴⁰ A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożen realnych i wirtualnych*, s. 252.

⁴¹ Zob. <http://www.mcafee.com/uk/> (13.02.2016).

⁴² Zob. https://www.toshiba.eu/mcafee_safesocialnetworks/socialnetworking_PL.pdf (13.02.2016).

⁴³ Zob. <http://www.otwartaszkoła.edu.pl/DesktopDefault.aspx?tabid=339> (13.02.2016).

⁴⁴ A. Szymański, E. Krzyżak-Szymańska, *Nowe wyzwania profilaktyki w kontekście zagrożen dzieci i młodzieży* w: A. Andrzejewska, J. Bednarek (red.), *Zagrożenia cyberprzestrzeni i świata wirtualnego*, Warszawa 2014, s. 208.

⁴⁵ <http://www.saferinternet.pl/pl/o-kampanii-w-ktorym-swiecie-zyjesz> (9.03.2016).

⁴⁶ M. Wasylewicz, *Rodzice – czy na pewno świadomi wychowawcy dzieci jako dojrzałych odbiorców treści medialnych?*, w: D. Bis, A. Rynio (red.), *Media w wychowaniu chrześcijańskim*, Lublin 2010, s. 572.

którzy pragną zbudować prawidłowe relacje dziecka z mediami, powinni ukazać swoim podopiecznym, jak racjonalnie z nich korzystać. Zamiast sztywnego zakazu korzystania z portali, należy raczej uczyć odpowiedzialnego podejścia do tego medium⁴⁷.

Warto zwrócić uwagę na czas spędzony na serwisach społecznościowych przez dzieci. Wielogodzinne użytkowanie może doprowadzić do uzależnienia od Internetu. Rodzicom, opiekunom, wychowawcom sugeruje się, aby wyznaczyć nieprzekraczalne ramy czasowe. Możliwość korzystania z Internetu można warunkować wykonaniem innych obowiązków domowych i szkolnych⁴⁸. Czas i zainteresowanie poświęcane dzieciom to najskuteczniejsza metoda wychowania. Dzięki wspólnie spędzonym chwilom w gronie rodziny można poznać i doświadczyć wielu alternatywnych form rozrywki i spędzania wolnego czasu, a przede wszystkim doświadczyć głębi relacji interpersonalnej w rzeczywistym świecie.

Innym narzędziem profilaktyki jest kontrola. Rodzice powinni obserwować zachowania dziecka oraz zmiany nastroju towarzyszące korzystaniu z portali społecznościowych. Takie subtelne działania pomogą uchronić podopiecznych przed negatywnymi treściami oraz niebezpieczeństwami, jakie obecne są na serwisach społecznościowych.

S. Kozak wskazuje jak chronić dziecko przed uzależnieniem od Internetu. Wymienia następujące reguły:

- rodzice powinni wprowadzić rozgraniczenie między obowiązkami a użytkowaniem komputera – najpierw powinności, następnie komputer;
- ważne jest, by ustalić czas korzystania z Internetu;
- należy zwracać uwagę na przerwy w czasie korzystania z komputera;
- warto jest zapewnić inne sposoby spędzania czasu wolnego;
- przede wszystkim poświęcać dziecku jak najwięcej czasu⁴⁹.

Profilaktyka używania Internetu, w odróżnieniu od innych uzależnień, nie polega na uniemożliwieniu dostępu do sieci, jak dzieje się to w przypadku uzależniającego środka, lecz na nabyciu umiejętności roztropnego korzystania z sieci⁵⁰.

W związku z coraz większym przejawem dewiacyjnych aktów, do których dochodzi w przestrzeni portali społecznościowych, należy jak najszybciej zastosować środki, które powstrzymają wzrost tego zjawiska wśród młodych ludzi.

⁴⁷ A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożen realnych i wirtualnych*, s. 252.

⁴⁸ S. Kozak, *Patologia cyfrowego dzieciństwa i młodości. Przyczyny, skutki, zapobieganie w rodzinach i szkołach*, Warszawa 2014, s. 147.

⁴⁹ Ibidem, s. 147.

⁵⁰ A. Szymański, E. Krzyżak-Szymańska, *Nowe wyzwania profilaktyki w kontekście zagrożeń dzieci i młodzieży* w: A. Andrzejewska, J. Bednarek (red.), *Zagrożenia cyberprzestrzeni i świata wirtualnego*, Warszawa 2014, s. 208–209.

Podstawą jest profilaktyka i edukacja w rodzinie. Powinnością rodziców jest natomiast tak wychować swoje dzieci, by w sposób właściwy korzystały z portali społecznościowych i innych narzędzi internetowych. Rodzice nie zawsze mają wystarczającą wiedzę na ten temat. Konieczne wydaje się podjęcie działań zmierzających do podniesienia kompetencji w tym zakresie wszystkich, którzy uczestniczą w procesie wychowania.

PORTALE SPOŁECZNOŚCIOWE JAKO ŚRODOWISKO WYCHOWAWCZE

(STRESZCZENIE)

Powstanie globalnej sieci internetowej zmieniło sposób komunikowania się całej populacji ludzkiej. Internet stał się przestrzenią społecznego bytu, platformą nieograniczonej komunikacji oraz miejscem, gdzie budowane są relacje międzyludzkie na podobieństwo realnej rzeczywistości. Tradycyjne formy komunikacji w dużym stopniu zostały zastąpione przez portale społecznościowe. Serwisy społecznościowe stanowią przedmiot wielu dyskusji dotyczących ich zalet, wad oraz idei, jakie za sobą niosą. Portale to nie tylko komunikacja, zabawa, sposób spędzania wolnego czasu, lecz także źródło wiedzy humanistycznej i społecznej. To także zagrożenia dla tych, którzy z nich korzystają. Zasadniczym motywem podjętych analiz stało się poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o zmiany w funkcjonowaniu młodego człowieka, jakie w ostatnich latach dokonują się w związku z rozwojem technologii informacyjnej. Przedstawiono kwestię szkodliwego wpływu serwisów społecznościowych na adolescentów. Zaprezentowano szereg dewiacyjnych zachowań spowodowanych użytkowaniem omawianych portali. Nierzadko stają się one generatorem dysfunkcyjnych działań, które przejawiają się wśród młodzieży. W związku z coraz większym przejawem dewiacyjnych aktów, do których dochodzi za pomocą portali społecznościowych, konieczne jest podjęcie środków zaradczych, które zatrzymają wzrost tego zjawiska wśród młodych ludzi. Podstawowym działaniem w tym zakresie jest przede wszystkim profilaktyka i edukacja w rodzinie.

SOCIAL NETWORKS AS THE EDUCATION ENVIRONMENT

(SUMMARY)

The emergence of the global Internet has changed the way the entire human population communicates. The internet has become a platform, where human societies build their lives, and traditional communication over the last few years has been replaced by social networks. Today, social networks are the subject of many debates concerning their advantages, disadvantages and the ideas of what they bring to the future. Portals are not only the way of communication, fun, an idea to spend free time, but also source of social and humanistic knowledge too. Against that, social media could be a huge risk for those who use them. The assigned job above discusses about the topic the detrimental effect what the social networks bring. A series of deviant behaviors caused by use of the portal is also presented in this report. Often they become a dysfunctional generator of actions that manifest themselves among the youth. Consequently, there was a need to take action to stop the growth of this phenomenon among young people. First of all the primary activities at this level are prevention and education in the family.

SOZIALE NETZWERKE ALS BILDUNGSUMFELD

(ZUSAMMENFASSUNG)

Die Entstehung des globalen Internet-Netzwerks veränderte offensichtlich die Art und Weise, wie die gesamte menschliche Bevölkerung miteinander kommuniziert. Das Internet wurde zu einem Raum der sozialen Existenz, zur Plattform der unbegrenzten Kommunikation und zu einem Ort, wo Leute miteinander eine Beziehung so wie in der realen Wirklichkeit aufnehmen. Traditionelle Kommunikationsformen wurden weitgehend durch soziale Netzwerke ersetzt. Aus diesem Grund sind soziale Netzwerke ein wichtiger Gegenstand vieler Debatten über ihre Vor- und Nachteile, über die Ideen, die sie vertreten. Die Portale sind nicht nur Kommunikation, Spaß oder einfach Freizeitvertreib, sondern auch eine Quelle des humanistischen und sozialen Wissens. Sie sind aber auch eine Gefahr für diejenigen, die sie benutzen.